

Christianshåb kommunevåben, Grønland.

Hummere, *Homarus*, *Nephrops*

HUMMEREN, *Homarus astacus*, er vore farvandes største krebs, fra pandetorn til svømmevifte kan kropslængden være næsten en halv meter. På de tre forreste par brystfødder sidder ulige store klosakse. Dyret har et blåviolet skær og bliver rødt ved kogning. Lever på bunden af det nordlige Kattegat, i Skagerrak og Limfjorden. Den sjældent over 25 cm rødgyldne JOMFRU- eller DYBHAVSHUMMER, *Nephrops norvegicus*, har korte og tynde, næsten ens klosakse og en række torne; alm. i Kattegat på dybere vand end hummeren. – Danmarks Dyreverden 3, 155-61.

Hummer, fællesnordisk, gammeldansk d.s., oldnordisk humarr, samme ord som græsk kamaros 'krebs, hummer', fra indoeurop. kerner 'krebs, skildpadde'; hvis ordet er beslægtet med kammer betyder navnet 'det overhvalvede' (1). Indgår i stednavnet Hummerbanken 1850ff, østlige Limfjord, hvor der var et godt hummerfiskeri (2).

Havkrebs, maven kaldes *pave* o. 1700 (3); *den skævbenede skrædder med saksen* (digt 1700) (4); lille hummer: *skriver* Anholt o. 1800 (5); uden klør: *høne* Vendsyssel (6), *pølse* Strandby Vendsyssel (7); klosaksene: *klemmer* Tisvilde-fiskere (8).

Færøerne: *hummari*; Grønland: *pekkussuak*, *perkuk*.

JOMFRUHUMMER: *bogstavhummer* 1767ff, nogle gråbrune furer på bagkroppens overside kan ligne bogstaver; *jomfruhummer* er et nyt navn og givet den dels fordi den er mindre og slankere, dels af salgopsykologiske grunde; *dybhavshummer*, lever helst på en havdybde af 40-200 m (9). *Krebs*, *gul hummer* og *trolldummer* o. 1880 (10).

Hummerklo og -klør i adelige segl og våben 1300-1600-t (11).

LITTERATUR: (1) 626 161; (2) 277 1,71; (3) 579; (4) 937r 148; (5) 389 3,1801,61; (6) 76c 328; (7) 303c 3,159; (8) 143b 95; (9) 375d 3,70f; (10) 604 3.11,1877-78,210; (11) 849b 35f; 2 140.

FISKERI

En tysker, der mod slutningen af 1500-t opholdt sig i København, fortæller som en mærkværdighed, at man spiste store hummere og lavede drikkebægre af klørerne (1). Et par århundrede senere (1769) hedder det, at der af hummere »undertiden [fanges] meget store og i stor mængde, men de foragtes og få benytter sig af dem« (2).

LITTERATUR: (1) 151 3,148; (2) 746 188; (3) 746 189; (4) 942 1892,217; (5) 388; (6) 599 29267/21 (Mørke s. o. 1900); 746 190.

TALEMÅDER, SAGN, POESI

Han får rejer = prygl (Falster o. 1830; 1); den pengeløse har ikke en rød reje (2), det er ikke en rød reje værd (3); reje er et øgenavn til en lille spinkel person eller et barn; en reje var i Hillerød i slutningen af 1800-t en dram; smørrebrød med rejer kaldes »barnemordet i Betlehem« (4) jf. I. P. Jacobsen (d. 1885): »Hos mig vækker kogte rejer på en tallerken altid minder om barnemordet i Betlehem« (5).

En fangers meget smukke datter vragede alle bejlere og erklærede, at hun ikke ville giftes. En nat opdagede forældrene, at hun inde bag skindtapetet lå sammen med en reje, der altså var hendes mand. Han skammede sig over sit ækle udseende og viste sig aldrig for nogen anden i huset. Om vinteren begyndte familien at lide nød, og faderen bebrejdede sin datter, at han ikke fik en dygtig fanger som svigersøn, der kunne have skaffet dem kød. Men under en snestorm blev tre sæler kastet ind på gulvet, dem havde rejen fanget i menneskeskikkelse og bragt med hjem. Han fangede siden mange sæler til konen og svigerforældrene, og man levede i stor velstand (ØGrønland; 6).

Rejerne er ikke rejer, · men en skål med morgenrøde *Harald H. Lund* (7).

Reje-hustruer · hopper omkring · og har u-ægte-skabelige samlejer. · Derfor er det, · at reje-mænd · altid, altid er hanrejer *Christopher Maaløe* (8).

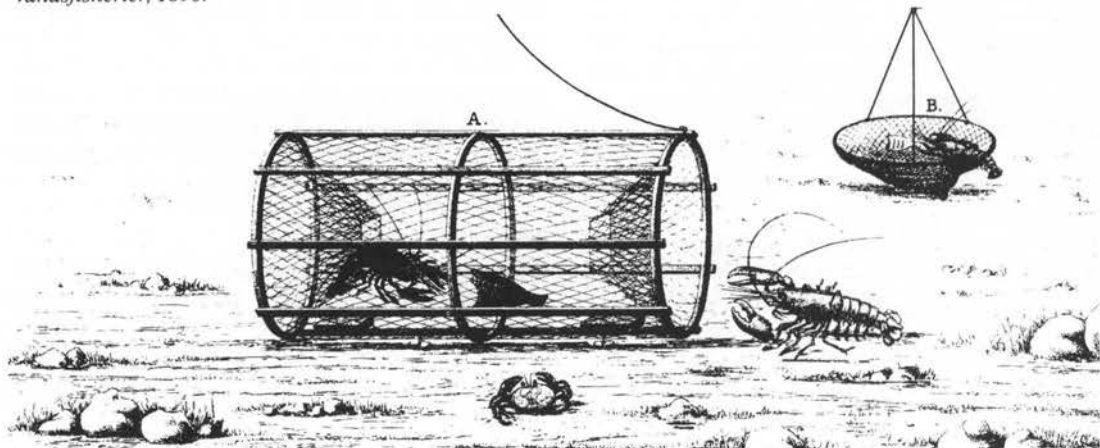
LITTERATUR: (1) 903 5.2,1829,72; (2) 659 17, 647 (1911ff); (3) 23 138; (4) 76c 88,96; (5) 392 21; (6) 713 144f; (7) 537q 85; (8) Hvedekorn 32,1958, 64.

Det danske hummerfiskeri er knyttet til tre redskaber, af hvilke *kranjen* må være det først benyttede. Den var et 0.5 til 1 m bredt net udspændt i en jernring; med maddingen anbragt i midten blev den i en line sænket ned på ganske lavt vand. I det sydlige Kattegat og Bælthavet, hvor hummerfiskeriet havde ringe betydning, brugte man gamle rødspættøgarn. Det egentlige fangstredskab var og er *tejnen*. I den ene ende (eller begge ender) på en aflang, meterlang kasse af trætrømmer eller jerntråd rager den snævre åbning af et ruseformet net ind i kassen; som madding tjener ituskåret fisk. Tejn-fiskeriet begyndte o. 1880 i Skagerrak og brente sig til Kattegat og Limfjorden. Der hørte o. 1950 som regel 100-300 tejner til hvert bådelaag, de stod et døgn ad gangen i rækker på havbunden, og udbyttet varierede meget; en hummer pr. tejn eller hveranden tejn blev regnet for almindeligt og tilfredsstillende (3).

Hummerfangsten spillede i forrige århundrede en stor rolle på Læsø. Maj-juni og august-september blev tejnerne sænket ned på 2-6 favne vand med stenbund. Ved hver ende af kassen eller helt cylindriske tejner blev den indgående tragt holdt i stilling med to stråktove og traghullet udspilet af en ring. Undertiden lod man en tynd jernpind hænge ned foran hullet, denne *lås* kunne ikke løftes ud efter. Tejnerne blev røgtet hver morgen, om sommeren skulle maddingen skiftes daglig. Til hver båd med som regel to mand hørte 30-40 tejner. Fiskeriet blev især drevet fra Hornnæs-bugten, hvor fiskerne havde bygget hytter i strandklitten og her boede et halvt år under meget primitive forhold (o. 1880; 4).

For at holde liv i hummerne indtil de blev solgt kunne man give dem øl eller sætte dem ud i højt

Til fangst af hummere anvendtes en nedsænket tejn (A) eller en kranj (B). C. F. Drechsel: Oversigt over vore Saltvandsfiskerier, 1890.

morgendugget græs (VHannerred o. 1850; 5). Der var god fangst i tordenvejr, men mange hummere døde når det tordnede (6).

Ellers blev der fisket hummere navnlig på stenrundene ud for Asdal og Horne sogne i Hjørring amt (7), ved Frederikshavn, i Limfjorden og fra Hirtshals (8); o. 1910 blev der taget 30.000 i farvandene nær Frederikshavn (9).

Udbyttet har været meget vekslende. 1910 blev der fanget ca. 90 ton, efter 105 t i perioden 1904-10 faldt det til 50 t, men fangsten lå 1932-38 på årligt 160 t og 1939 130 t, 1953 145 t. Hummerfiskeriet er gået særlig stærkt tilbage i Limfjorden.

Nu foregår det største hummerfiskeri i farvandene i Nordsøen og gælder hovedsageligt jomfru- eller dybhavshummersen. Forhen kastede fiskerne den over bord, ingen ville spise den (10). Et regelmæssigt fiskeri efter denne hummer startede først 1931 da man opdagede, at der var god afsætning, dels direkte til butik og dels til korservesindustrien. Fra kun 100 t i 1933 og 300 t i 1934 steg fangsten 1939 til 804 t, 1953 blev fisket 646 t, og nu andrager den mellem 1500 og 2000 t.

LITTERATUR: (1) 869 5,63 sml. 65; (2) 693b 5,2,785; (3) 218 1,595; (4) 635 ny rk. 4,1878,212f; (5) 489 41; (6) 635 4,1878,7; 492 27/10 1949; (7) 761 9,1882-83,22; (8) 950 1966,38f; 868 77,86 (o. 1900); (9) 260 1909-10,628; (10) 202d 2,112,146.

DIVERSE

For hestens snive er indgivet pulveriserede hummerkloer i fåre- eller kalveblod (1).

Der hang ofte en hummerklo på nøglen til de gammeldags retirader (2).

Talemåde: rød i hovedet som en hummer.

Hummerkloen var et almindeligt brugt nøglevedhæng til »det lille hus«. Tegning af Alfred Schmidt i Klods-Hans, 1910.

En mand, som ferierede på den jyske vestkyst, købte en hummer og gav den til tjenestepigen med en spøgfuld bemærkning om, at hvis den blev rød under kogningen viste det, at pigen lod sig kysse af alle mandfolk. Hun opfattede det som alvor, og »selvfølgelig skete det uundgåelige: hummeren blev rødere og rødere. Gode råd var dyre! Ikke for alt i verden skulle den nederdrægtige hummer kompromittere hende, så hun gav den en omgang skosværte. Resultatet udeblev ikke, hummeren strålede snart som den blankeste kakkelovn. Da hummeren blev serveret vakte den mildest talt rædsel, og så måtte pigen ud med sproget« (3).

I en molbohistorie går en mand om bord på et norsk skib i Ebeltoft og ser nogle hummere, som er faldet ud af en kurv på dækket. Han rækker en af dem hånden til goddag, klemmes af klosaksen og siger: det er bitte folk, de nordmænd, men håndfaste er de! (4).

Et sted ligger noget, der ser ud som sorte krakmandler på rosinstilke, unghummer, hummeryngel i bælgene *M. Goldschmidt* (5). Hummernes stilkede gammelmandsøjne, rødrandede og væsken-

de, balancerer i øjenhulerne og søger under frygtelig skelen at følge følestængerne under deres rundgående, rystende vridninger *Svend Fleuron* (6). Hummeren rå er mørkeblå, men rød når den er kogt. Hummeren får ny kjol' hvert år, den gamle ham affører (*S. Bugge* 1663; 7). Hans Hartvig Seedorff, Hummer (8).

LITTERATUR: (1) 74 51; (2) 815 3,1946,14; (3) 326 16/9 1911; (4) 209 24f; (5) 385 7,1865,34; (6) 222p 72; (7) 107 upag.; (8) 782o upag.

Krebs, *Astacus astacus*

Ved 'krebs' forstås kulinarisk som regel den indtil 16 cm sortgrønne FLODKREBS, som lever i stillestående, rent ferskvand og sikkert hører til vor oprindelige fauna.

– Danmarks Dyreverden 3, 119f, 162ff.

Krebs, ældre nydansk d.s. fra tysk, samme ord som (sygdommen) kræft; latin cancer og græsk karkinos betyder både krebsdyr og svulst med udløbere, der kan minde om krebsens krop og kløer. Navnet har samme oprindelse som krabbe (s. 154).

Krebs i to adelige segl 1400-1500-t.

Færøerne: *krabbi*; Grønland: *pekkuk*, *perkuk*.

DAMBRUG, FANGST, KONSUM

Denne sydpå i lange tider så almindelige spise synes her i Norden først at være kendt fra 1500-t. Enkedronning Dorothea forærede 1564 sin søn Frederik II nogle krebs til udsætning i en dam, samme århundrede førte Peder Oxen den til Gissel-feld (1). 1591 skriver enkedronning Sophie efter krebs fra Rostock og lader dem anbringe i lolland-falsterske fiskeparker (2).

At flodkrebsen må have været almindelig i Danmark viser de ældre kokebøgers opskrifter på krebsesuppe og garnerede fiskeretter med kogte krebschaler.

Den fynske krebs er sund og god, ja nydelig er smagen, den giver hver åre blod og hjælper tit på sagen (1671; 3).

»Åkrebene er de bedste, men tørvemosernes de største. Man har haft tørvemosekrebs så store som